

УДК 657.6:658(045)

Необхідність організації внутрішнього аудиту на підприємствах України

Жадько К.С.

доктор економічних наук,
професор кафедри підприємництва та економіки підприємств
Університету митної справи та фінансів

Лінник А.О., Орел В.Ю.

студентки
Університету митної справи та фінансів

У статті визначено зміст поняття «внутрішній аудит». Розглянуто та обґрунтовано необхідність організації внутрішнього аудиту відповідно до сучасних підприємств та їх потреб в Україні. З'ясовано роль внутрішнього аудиту для поліпшення рівня продуктивності та ефективності роботи підприємств.

Ключові слова: внутрішній аудит, ефективність, власник, аудитор, служба внутрішнього аудиту.

Жадько К.С., Лінник А.О., Орел В.Ю. НЕОБХОДИМОСТЬ ОРГАНИЗАЦИИ ВНУТРЕННЕГО АУДИТА НА ПРЕДПРИЯТИЯХ УКРАИНЫ

В статье определено содержание понятия «внутренний аудит». Рассмотрена и обоснована необходимость организации внутреннего аудита в соответствии с современными предприятий и их потребностями в Украине. Выяснена роль внутреннего аудита для улучшения уровня производительности и эффективности работы предприятий.

Ключевые слова: внутренний аудит, эффективность, владелец, аудитор, служба внутреннего аудита.

Zhadko E.S., Linnyk A.O., Orel V.Y. NECESSITY OF INTERNAL AUDIT ORGANIZATION ON ENTERPRISES OF UKRAINE

The article defines the meaning of the concept of "internal audit". The necessity of organization of internal audit according to modern enterprises and their needs in Ukraine is considered and substantiated. The role of internal audit for improving the level of productivity and efficiency of enterprises is explained.

Keywords: internal audit, efficiency, owner, auditor, internal audit service.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Проведення внутрішнього аудиту забезпечує не лише мінімізацію фінансових витрат, а й поліпшення загальної діяльності на підприємствах. Облік допомагає підприємствам виконувати поставлені завдання, застосовуючи впорядкований та систематичний підходи до підвищення ефективності процесів керування ризиками, управління та контролю. Здійснення внутрішнього аудиту є стимулом для поліпшення продуктивності та ефективності роботи підприємств за допомогою отримання глибокого розуміння його діяльності та розроблення рекомендацій на основі проведених аналізів та оцінки даних й бізнес процесів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вивченням сфери організації внутрішнього аудиту на підприємствах займалися такі вчені, як: Ф. Бутинець, А. Білоусов, Я. Мех, О. Макєєва, О. Філозоп, В. Рудницький, М. Голощапов, В. Немченко, В. Шишкін та ін. Однак деякі важливі аспекти внутрішнього аудиту треба розглянути більш детально.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета дослідження – довести думку про необхідність організації внутрішнього аудиту відповідно до сучасних потреб підприємств України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Внутрішній аудит являє собою вид незалежної діяльності, який проводиться на окремому підприємстві для встановлення фактичного стану справ суб'єкта господарювання і пошуку ефективних рішень наявних проблем [1].

Органи управління підприємством користуються послугами внутрішніх аудиторів як додатковим ресурсом, що дасть їм змогу здійснювати функції управління підприємством. Виходячи із цього, можна визначити основні завдання внутрішнього аудиту в сучасних умовах [2]:

1. оцінка відповідності наявним правилам і процедурам;
2. оцінка ефективності елементів системи внутрішнього контролю;
3. сприяння керівництву підприємства в удосконаленні бізнес-процесів;

4. допомога менеджменту в реалізації прийнятної стратегії бізнесу.

На нашу думку, для суттєвого поліпшення аудиторських послуг відповідні працівники мають проявляти максимальну ініціативу та зацікавленість процесом через висловлення пропозицій щодо вибору об'єктів перевірок, методів та строків проведення аудиту, як планового, так і позапланового. Працівники аудиторської служби на підприємстві, за якими закріплена певна ділянка аналітичної роботи, краще орієнтуються у своїй визначеній частині роботи, ніж керівництво фірми, тому основою якості внутрішньофірмових аудиторських послуг виступає затверджене в правовому порядку право рядових працівників брати участь у плануванні аудиторської діяльності.

Далі розглянемо переваги та недоліки ведення постійної аудиторської служби на підприємствах (табл. 1).

Відповідно до Міжнародного стандарту аудиту (МСА) 610 «Використання роботи внутрішніх аудиторів» можна визначити напрями діяльності внутрішнього аудиту (табл. 2).

Як і будь-яка діяльність, внутрішній аудит характеризується та нормується законодавством. Однак законодавство нашої держави все ж таки більше спрямоване на регулювання зовнішнього аудиту. Певних стандартів, що регулюють внутрішній аудит, немає (крім нормативних документів Національного банку України з регламентації внутрішнього аудиту в комерційних банках України). Як наслідок, можемо спостерігати зменшення розповсюдження передового досвіду у цій сфері діяльності на підприємствах.

У 2003 р. Аудиторська палата прийняла рішення про затвердження Стандартів аудиту та етики Міжнародної федерації бухгалтерів як Національних стандартів аудиту, що набрали чинності та стали використовуватися на підприємствах із 2004 р.

Внутрішній аудит здійснюють аудитори, котрі працюють безпосередньо на підприємстві [4, с. 16]. Служба внутрішнього аудиту на підприємстві у будь-якому разі має складатися з висококваліфікованих спеціалістів, що можуть виконувати поставлені підприємством обов'язки та завдання, а саме:

1. перевірку систем внутрішнього контролю та бухгалтерського обліку, а також їх моніторинг й удосконалення;

2. перевірку оперативної та бухгалтерської інформації, враховуючи при цьому експертизу способів та засобів, що можуть використовуватися для оцінки, ідентифікації, спеціального вивчення окремих статей звітності, враховуючи детальні перевірки операцій та залишків по бухгалтерських рахунках;

3. моніторинг дотримання законів, нормативних актів, інструкцій, вимог облікової політики, а також указівок та рішень керівників чи власників.

4. перевірку діяльності різних ланок управління;

5. роботу зі спеціальними проектами й контроль окремих внутрішніх елементних структур;

6. перевірку стану, наявності та забезпечення збереження майна економічного суб'єкта;

7. оцінку програмного забезпечення, що використовується економічним суб'єктом на підприємстві;

8. розслідування окремих випадків (наприклад, підозра у зловживанні службовим становищем);

9. розроблення та подання на розгляд пропозицій щодо усунення недоліків та підвищення ефективності управління [4, с. 214].

На нашу думку, для суттєвого поліпшення аудиторських послуг відповідні працівники мають проявляти максимальну ініціативу й зацікавленість процесом через висловлення

Таблиця 1

Переваги та недоліки впровадження постійно діючої аудиторської служби на підприємстві (складено авторами)

Переваги	Недоліки
1. Внутрішній аудит – це ефективна система контролю над господарською діяльністю суб'єкта господарювання	1. Недостатньою мірою виконується принцип незалежності аудитора
2. Внутрішній аудит – це ефективна система контролю над господарською діяльністю суб'єкта господарювання	2. Існує можливість побудови помилкового уявлення зовнішніх аудиторів про фінансовий стан підприємства на основі ознайомлення зі звітами внутрішніх аудиторів
3. Внутрішній аудит – це ефективна система контролю над господарською діяльністю суб'єкта господарювання	3. Одноразові сторонні аудиторські послуги коштують дешевше, ніж постійний контроль із боку внутрішніх аудиторських служб

Таблиця 2

Напрями діяльності внутрішнього аудиту [3]

Назва діяльності	Заходи внутрішнього аудиту
1. Моніторинг внутрішнього контролю	Огляд заходів внутрішнього контролю, моніторинг їх функціонування та рекомендації з їх удосконалення
2. Перевірка фінансової та операційної інформації	Огляд засобів, що використовуються для ідентифікації, виміру, класифікації цієї інформації, складання звітності про неї та коректний запит щодо окремих статей, включаючи детальне тестування операцій, залишків на рахунках, процедур
3. Огляд операційної діяльності	Огляд ефективності, економічності та результативності операційної діяльності
4. Огляд дотримання законів та нормативних актів	Огляд дотримання законів та нормативних актів, політик і директив управлінського персоналу; інших зовнішніх та внутрішніх вимог
5. Управління ризиками	Ідентифікація та оцінка значної доступності ризику, поліпшення управління ризиками і системами контролю
6. Управління	Оцінка процесу управління у контексті досягнення цілей з етики і системи цінностей управління результатами діяльності та підзвітності

пропозицій щодо вибору об'єктів перевірок, методів та строків проведення аудиту, як планового, так і позапланового.

Працівники аудиторської служби на підприємстві, за якими закріплена певна ділянка аналітичної роботи, краще орієнтуються у своїй визначеній частині роботи, ніж керівництво фірми, тому основою якості внутрішньофірмових аудиторських послуг виступає затверджене у правовому порядку право рядових працівників брати участь у плануванні аудиторської діяльності.

Прийняття рішення про створення внутрішньої аудиторської служби на підприємстві покладається на власника та найвище керівництво компанії. Проведення внутрішнього аудиту допомагає встановити достовірність інформації, відображеної у звітності, виявити наявні відхилення облікових даних від фактичних, що сприяє поліпшенню ефективності процесів аналізу, прогнозування і планування, а отже, й роботи підприємства у цілому [5].

Зовнішній аудит здійснюється періодично (один-два рази на рік), внутрішній аудит проводиться частіше, що суттєво підвищує ефективність діяльності структурних підрозділів підприємства. Внутрішні аудитори насамперед визначають основні зони ризику для компанії, і лише потім розподіляють фахівців та ресурси часу таким чином, щоб найбільш ризиковані сфери діяльності підприємства були перевірені першочергово.

Крім даних первинних документів, бухгалтерського обліку та фінансової звітності у своїй роботі внутрішні аудитори використовують ще й такі методи, як: побудова органографу, вивчення робочих процесів, проведення опитування (анкетування) працівників для кращого розгляду проблеми, що виникла [6].

Незважаючи на очевидні переваги впровадження внутрішнього аудиту на підприємстві, існують проблеми та перспективи розвитку внутрішнього аудиту в Україні. Нині лише невелика кількість підприємств бачить необхідність та користь запровадження у себе внутрішнього аудиту [7].

Службою внутрішнього аудиту Збройних сил України (далі – Служба внутрішнього аудиту) у січні-серпні 2017 р. проведено 229 аудитів (із них позапланові – 98) у 223 підконтрольних суб'єктах. Окрім того, внутрішні аудитори взяли участь у 98 інших контрольних заходах (перевірки – 54, участь у роботі комісій – 28, участь у службових розслідуваннях – 16) [8].

Аудитами охоплено 47,4 млрд. грн. ресурсів. У 136 підконтрольних суб'єктах (майже 59,4% охоплених аудитами) встановлено порушення, що призвели до втрат фінансових і матеріальних ресурсів на суму 203,7 млн. грн. Відшкодовано 35,3 млн. грн. та, крім того, виїзними аудитами попереджено 39,7 млн. грн. незаконних втрат та збитків, а також прийнято рішення про відшкодування 5,0 млн. грн. втрат та збитків [8].

Також аудитами встановлено:

- порушення фінансово-бюджетної дисципліни, що не призвели до втрат, на суму 1 641,2 млн. грн., усунуто – на суму 1 495,2 млн. грн. (91%);
- неефективні управлінські рішення на суму 162,8 млн. грн.;
- ризики в управлінні фінансами та майном на суму 2 774,2 млн. грн., усунуто – на суму 1 186,1 млн. грн. (із них за ризиками, виявленими у поточному році, – 400,5 млн. грн.);
- фактів нефінансових порушень – 1 264, усунуто – 863 факти.

До відповідальності притягнуто 2 549 осіб, у т. ч. до матеріальної – 1 787 та до дисциплінарної – 762. До правоохоронних органів передано матеріали контрольних заходів на суму 213,2 млн. грн. втрат та збитків (у тому числі матеріали аудитів, проведених наприкінці попереднього року, на суму 16,0 млн. грн.) [8].

Побудова належного внутрішнього аудиту неможлива без застосування інформаційних технологій. Поширення інформаційних технологій в аудиті принесло із собою масштабні революційні зміни. Безумовно, застосування комп'ютерів значно впливає на якість проведення контролю та ефективність аудиторських процедур. Однак слід мати на увазі, що контрольні функції автоматизуються найважче [9].

На даний момент можна визначити основні напрями вдосконалення внутрішнього аудиту в Україні:

1. створення професії «внутрішній аудитор» і розвиток відповідного інституту;

2. формування зацікавленості та необхідності розвитку цієї професії як на рівні держави, так і на рівні підприємств різних галузей;

3. розроблення та вдосконалення нормативно-правового регулювання аудиту;

4. формування організаційної структури служб внутрішнього аудиту;

5. розроблення організаційно-технологічних схем та процедур проведення внутрішнього аудиту;

6. вдосконалення методології проведення внутрішнього аудиту;

7. здійснення професійної підготовки фахівців із внутрішнього аудиту тощо.

Висновки з цього дослідження. Узагальнюючи результати дослідження з обґрунтування необхідності організації внутрішнього аудиту відповідно до сучасних потреб підприємств України, ми встановили, що організація внутрішнього аудиту здійснюється в інтересах власників економічного суб'єкта та регламентується його внутрішніми документами. Внутрішні аудитори виконують основне завдання – допомагають керівництву підприємства досягти визначених цілей, розширити можливості підприємства, вдосконалити його операційні процеси та знизити ризики в процесі виконання аудиторських завдань із надання гарантій і консультаційних послуг.

Так, запровадження системи внутрішнього аудиту з конкретною відповідальною особою або спеціальним відділом на кожному підприємстві в усіх галузях економіки сприятиме скороченню витрат і підвищенню ефективності діяльності підприємств.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Шишкин В.Ю. Аудит и финансовый контроль / В.Ю. Шишкин // Главбух. – 2008. – № 3. – С. 17–24.
2. Каменська Т. Основні напрями діяльності внутрішнього аудиту в системі управління / Т. Каменська // Бухгалтерський облік і аудит. – 2010. – № 7. – С. 40–43.
3. Пшенична А.Ж. Аудит : [навч. посіб.] / А.Ж. Пшенична – К. : ЦУЛ, 2008. – 320 с.
4. Аудит : [учебник для вузов] / Под ред. проф. В.И. Подольского ; 2-е изд., перераб. и доп. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2000. – 655 с.
5. Сподарик В. Внутрішній аудит: проблеми, методика та організація / В. Сподарик // Економічний аналіз. – 2010. – № 6. – С. 503–505.
6. Внутрішній аудит як необхідність підвищення ефективного управління підприємством [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://sophus.at.ua/publ/2014_12_16_lutsk/sekcija_6_2014_12_16/vnutrishnij_audit_jak_neobkhdnist_pidvishhennja_efektivnogo_upravlinnja_pidpriemstvov/79-1-0-119.
7. Петренко С. Методологічні підходи до здійснення процесу внутрішнього аудиту / С. Петренко // Бухгалтерський облік і аудит. – 2011. – №7. – С. 37–41.
8. Макєєва О. Перспективи розвитку внутрішнього аудиту в Україні / О. Макєєва // Економіст. – 2010. – № 6. – С. 54–57.
9. Міністерство оборони України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mil.gov.ua/diyalnist/vnutrishnij-audit/>.
10. Макєєва О. Перспективи розвитку внутрішнього аудиту в Україні / О. Макєєва // Економіст. – 2010. – № 6. – С. 54–57.